

Senjorų dalyvavimas viešojoje politikoje: esama situacija, priemonės

Dr. Zita Žebrauskienė,
Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universiteto rektorė

Kokia gyventojų senėjimo situacija šalyje?

Lietuvoje gyvena apie 1 mln. vyresnio amžiaus žmonių - tai sudaro trečdalį visų šalies gyventojų.

Senėjanti visuomenė - pasaulio pažangos rezultatas.

Prognozuojama, jog iki 2040 m. kas trečias Lietuvos gyventojas bus vyresnis nei 65 metų amžiaus.

Vidutinis gyventojų amžius padidės daugiau nei penkiais metais.

"Sidabrinė ekonomika" - tai aplinka, kurioje vyresni nei 60 metų amžiaus žmonės tarpusavyje sąveikauja ir klesti darbo vietose, įsitraukia į inovatyvius verslus, aktyvų ir produktyvų gyvenimą".

Kokios valstybinės programinės nuostatos yra skirtos senjorų pilietinėms iniciatyvoms?

Valstybė siekia skatinti aktyvaus senėjimo idėjas bei didinti senjorų socialinę bei pilietinę įtrauktis, vienijant ir stiprinant švietėjiškas, kultūrinės, socialines, savanorystės bei kitas pilietines iniciatyvas.

NACIONALINĖ PAŽANGOS PROGRAMA, numatytas uždavinys - didinti dalyvavimą darbo rinkoje. To bus siekiama įgyvendinant iniciatyvas, susijusias su aktyviu ir sveiku senėjimu, skatinant vyresnio amžiaus asmenis išlikti darbo rinkoje.

XIII VYRIAUSYBĖS PROGRAMA - numatytas tikslas - siekti integruoto požiūrio į vyresnio amžiaus šalies piliečius. Numatoma Vyresnio amžiaus asmenų įtraukimas į darbo rinką, savanorišką veiklą socialiniuose projektuose, šių asmenų bendrųjų gebėjimų stiprinimas.

DEMOGRAFIJOS, MIGRACIJOS IR INTEGRACIJOS POLITIKOS 2018-2030 M. STRATEGIJA

Vizija - vyresnio amžiaus asmenys gerbiami, pripažįstama jų patirtis, jie, kaip visaverčiai visuomenės nariai, aktyviai dalyvauja profesinėse, socialinėse, pilietinėse iniciatyvose.

Kas tai yra - „Sidabrinė visuomenė“?

„Sidabrinė visuomenė“ - tai visuomenė, grįsta senėjimui skirtos politikos formulavime ir jos įgyvendinime.

Šio principo įgyvendinimui svarbios tampa švietimo, mokymo priemonės „sidabrinės“ visuomenės atstovams padedant susikurti pajėgumą savo interesų politiniam atstovavimui.

Šiuo metu vyresnio amžiaus žmonių įsitraukimas į politikos procesus yra labai mažas. 2016 m. „Sidabrinė banga“ ir partneriai atlikta studija „Politikos gairės Lietuvos prisitaikymui prie visuomenės senėjimo proceso“ bei 2019 m. Lietuvos inovacijų centro užsakymu parengta studija „Sidabrinės ekonomikos rinka“ parodė, jog siekiant formuoti ir įgyvendinti efektyvią politiką, gebančią atliepti senėjančios visuomenės iššūkius, būtina įtraukti vyresnio amžiaus žmones į politinių darbotvarkių planavimo, formavimo ir įgyvendinimo etapus.

Darbo ir socialinių tyrimų instituto atlikto tyrimo duomenimis, vyresnio amžiaus žmonės Lietuvoje norėtų turėti galimybių dalyvauti visuomeninėje, politinėje veikloje, nevyriausybinių organizacijų, bendruomenių, klubų veiklose.

Kokie ES lėšomis finansuojami projektai, skatina senjorų pilietines iniciatyvas?

Nacionalinės TAU asociacijos ir MČTAU vykdomi projektai: Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamas projektas „Turiningas senjorų gyvenimas 2020 metais“ pratęsia jau trečius metus vykdomas veiklas, kuriomis siekiama skatinti aktyvaus senėjimo idėją bei didinti senjorų socialinę įtrauktį, vienyti ir stiprinti Trečiojo amžiaus universitetus bei plėtoti Nacionalinės TAU asociacijos švietėjiškas, kultūrines, pilietines, socialines bei savanorystės veiklas.

Kokie ES lėšomis finansuojami projektai, skatina senjorų pilietines iniciatyvas?

- 2019 m. projekte surinkom 30 klausytojų grupę (vad. ekspertais), išklausėm paskaitų ciklą "Rengiamės aktyviai dalyvauti valstybės valdyme", taip pat organizavom susitikimus su LRVK, Sv.aps. min ir SocMin.
- Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 10 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“ finansuojamas projektas „Naujoji švietimo paradigma konkurencinėmis sąlygomis“. Projekto tikslas - sudaryti konkurencingą teisinę, administracinę ir finansinę aplinką nevyriausybinėms švietimo organizacijoms aktyviai dalyvauti švietimo politikos formavime ir įgyvendinime. Projektą įgyvendina Nacionalinio švietimo NVO tinklo, vienijančio 54 organizacijas nariai, viešoji įstaiga „Europos namai“, MČTAU, viešoji įstaiga „Pilietinės visuomenės institutas“.
- Užsienio reikalų ministerijos finansuojamas MČTAU projektas „15 metų Europos Sąjungoje. Ką padarėme? Kas laukia?“ Projekto tikslai: inicijuoti viešas diskusijas tarp TAU asociacijos narių apie Lietuvos narystės Europos Sąjungoje naudą, diskusijų dalyviams sudaryti galimybę savo akimis pamatyti ES lėšomis įgyvendintus socialinės-kultūrinės paskirties projektus Anykščiuose, Visagine, Molėtuose bei Utenoje. Narystės perspektyvas aptarti kartu su URM, Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje atstovais.

Ar senjorai motyvuoti dalyvauti sprendimų priėmime?

Motyvacija būti aktyviais ir dalyvauti visuomeniniame gyvenime - yra vienas iš svarbesnių senjorų gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių.

Skaitmeninis raštingumas yra raktas ir pagrindinė priemonė senjorams įsitraukti į viešąjį valdymą, sprendimų priėmimo procesus. 2019-2020 mokslo metais MČTAU ir kitų TAU klausytojai aktyviai dalyvauja projekte „Prisijungusi Lietuva“, daugiau informacijos <https://www.prisijungusi.lt/apie-projekta/>.

Pilietinės įtakos indeksas tarp vyresnių (60-75 m. amžiaus) žmonių sudaro 37 balus ir yra toks pats kaip ir bendras pilietinės įtakos suvokimo balas (37). Tačiau vyresnio amžiaus gyventojai išsiskiria kaip turintys daugiausia politinių žinių (jų politinių žinių indekso vidurkis - 68,4). (Pilietinės visuomenės institutas, 2016 m.) <http://www.civitas.lt/tyrimai/>

Kaip vyresnio amžiaus žmonės dalyvauja priimant sprendimus nacionaliniu lygmeniu?

„Sidabrinė visuomenė“ - tai visuomenė, grįsta senėjimui skirtos politikos formulavime ir jos įgyvendinime.

Vyresnio amžiaus žmonės dalyvauja priimant sprendimus nacionaliniu lygmeniu dalyvaudami Lietuvos pensininkų reikalų tarybos veikloje.

Pensininkų reikalų tarybos pagrindinis tikslas - užtikrinti veiksmingą valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų ir vyresniojo amžiaus žmonių interesams atstovaujančių nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą.

Siekama sudaryti galimybę šiems žmonėms dalyvauti sprendžiant su jais susijusius klausimus įvairiose valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose, šalies ir savivaldybių lygmens konsultacijos tarybose.

Taryba nagrinėja vyresniojo amžiaus žmonių gyvenimo kokybės klausimus ir teikia Seimui, Vyriausybei, valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms pasiūlymus dėl šių žmonių reikmes atitinkančios ir socialinį teisingumą įgyvendinančios politikos formavimo.

Kaip sprendimų priėmime dalyvauja vyresnio amžiaus žmonės vienijančios organizacijos?

Vyresnio amžiaus žmonės vienijančios organizacijos skatinamos dalyvauti sprendimų priėmime valstybei finansuojant jų veiklos projektus.

Vyresnio amžiaus žmonės ir juos vienijančių nevyriausybinių organizacijų atstovai gali būti įtraukiami į viešąsias konsultacijas, kurių metu gali teikti savo nuomonę, pastabas bei pasiūlymus svarstomais klausimais.

Daugiausia narių vienijančios vyresnio amžiaus žmonių organizacijos:

- Lietuvos Pagyvenusių Žmonių asociacija.
- Lietuvos pensininkų sąjunga „Bočiai“.
- Medardo Čoboto Trečiojo amžiaus universitetas.

Kokios atviro valdymo priemonės įgalina išgirsti senjorų balsą?

Senjorų dalyvavimą viešojoje politikoje įgalina šios pagrindinės atviro valdymo priemonės: viešosios konsultacijos, peticijos, E. demokratijos priemonės, įstaigų Facebook paskyros, kontaktai su ministrais.

Vyresnio amžiaus žmonės ir juos vienijančių nevyriausybinų organizacijų atstovai gali būti įtraukiami į viešąsias konsultacijas, kurių metu gali teikti savo nuomonę, pastabas bei pasiūlymus svarstomais klausimais.

Kokios atviro valdymo priemonės įgalina išgirsti senjorų balsą?

Šių priemonių gerieji pavyzdžiai:

- Vilniaus savivaldybė įgyvendino senjorams skirtą E. demokratijos priemonę - knyga telefonu, kurios tikslas įtraukti senjorus į kultūros procesus. Bibliotekininkai du kartus per savaitę telefonu susisiekiama su senjorais ir skaito jų pasirinktas knygas: <https://www.vcb.lt/nauja-nuotoline-paslauga-senjorams-knygu-skaitymas-telefonu/>.
- Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kurioje vyresnio amžiaus žmonių klausimus turi didžiausią FB sekėjų skaičių tarp ministerijų - 36 000.
- Programos „Kurk Lietuvai“ įgyvendinta sėkminga viešoji konsultacija dėl Socialinio recepto - vyresnio amžiaus žmonių vienišumui mažinti bendruomenėse, kurios metu ieškota priemonių užtikrinti vyresnio amžiaus žmonių užimtumą ir poreikius Akmenės rajone <https://epilietis.lrv.lt/lt/konsultacijos/viesoji-konsultacija-del-socialinio-recepto-vyresnio-amziaus-zmoniu-vienisumui-mazinti-bendruomenese>.

Kuo svarbios viešosios konsultacijos?

Viešosios konsultacijos - tai viena įtraukiausių senjorų dalyvavimo viešuosiuose procesuose priemonių. Tai yra įvairiais metodais: apklausų, diskusijų, interviu ciklų ir pan. valstybės institucijų ir įstaigų vykdomi veiksmai, kuriais siekiama surinkti visuomenės ar tikslinių grupių nuomones, pasiūlymus rengiamam, įgyvendinamam ar vertinamam teisės aktui arba kito tipo sprendimui gali būti įtraukiami į viešąsias konsultacijas, kurių metu gali teikti savo nuomonę, pastabas bei pasiūlymus svarstomais klausimais.

LRVK atlikta 2019 m. Visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose stebėsenos ataskaita atskleidė, kad viešųjų konsultacijų skaičius, lyginant su 2018 metais, auga. Ministerijų duomenimis, 2019 m. iš viso įvykdyta 301 viešoji konsultacija.

Vyresnio amžiaus žmonių klausimus koordinuojanti Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pernai suorganizavo 5 viešąsias konsultacijas (2018 m. - 3).

32 proc. (101 vnt.) viešųjų konsultacijų baigėsi teisės akto projekto parengimu. Tai rodo, kad viešosios konsultacijos pamažu įsitvirtina kaip teisėkūros priemonė, stebima visuomenės įtaka teisėkūros procesams, visuomenės dalyvavimo rezultatai tampa matomi ir pamatuojami.

56 proc. daugiau viešųjų konsultacijų paskelbta Vyriausybės portalo svetainėje „E. pilietis“ (2018 m. - 14, 2019 m. - 39).

Diskusija

Kaip Jūs manote:

- Kas paskatintų senjorus aktyviau dalyvauti sprendimų priėmime?
- Kokios būtų motyvuojančios priemonės?
- Kokie šiuo metu yra dalyvavimo apribojimai? Kas senjoram trukdo įsitraukti į sprendimų priėmimo procesus?
- Kokiomis formomis būtų patrauklu dalyvauti? (Pav. viešosios konsultacijos, peticijos, E. demokratijos priemonės, įstaigų Facebook paskyros, kontaktai su ministrais).
- Kokia forma senjorai norėtų gauti informaciją apie vykdomas konsultacijas, kitas priemones?
- Kokių dalyvavimo rezultatų vyresnio amžiaus žmonės tikisi?
- Ką laikytų efektyvia ir veiksminga konsultacija?
- Kokios temos būtų aktualiausios (socialinės garantijos, pensijos, sveikatos apsauga, švietimas, kultūra ar k.t.)?
- Kokiose sprendimų priėmimo viešajame sektoriuje priemonėse jiems teko iki šiol dalyvauti?
- Ar jie jaučiasi pilietiškai ir socialiai atsakingi?
- Iš kur paprastai gauna informaciją apie vykdomas viešąsias konsultacijas ir kitas dalyvavimo priemones?
- Kokius viešojo sektoriaus įstaigų informacijos kanalus šiuo metu seka (LRVK, ministerijų, pavaldžių įstaigų) interneto svetaines, FB paskyras?